DOI: [10.32702/2307-2105-2020.2.151](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.2.151)

УДК 338

*Я. В. Микитенко,
студентка, кафедра фінансів,
Національний університет харчових технологій
ORCID: 0000-0002-3303-6726
В. С. Фоміна,
студентка, кафедра фінансів,
Національний університет харчових технологій
ORCID: 0000-0001-5712-8310*

СТРАХОВЕ ШАХРАЙСТВО В УКРАЇНІ

*Y. Mykytenko
student, finance department,
National University of Food Technology
V. Fomina
student, finance department,
National University of Food Technology*

INSURANCE FRAUD IN UKRAINE

У статті досліджено сутність та причини виникнення шахрайства в Україні. Описано основні мотиви страхового шахрайства. Розглянуто найпоширеніші шахрайські схеми у сфері страхування. Виділено сфери страхування, де шахрайство найбільш розповсюджене. Виявлено ряд проблем, що виникають в процесі боротьби з шахрайством на страховому ринку України, а також описано методи подолання цього явища. В статті було виявлено, що основна проблема страхового шахрайства виявляється у свідомо протиправній поведінці окремих суб'єктів страхових відносин, навмисно неправильному відображенні даних щодо умов договору страхування, внаслідок чого такі суб'єкти отримують можливості заволодіти чужим майном чи придбати права на майно шляхом обману, зловживання довірою. Аналіз показав, що поняття «страхового злочину» в Законі України «Про страхування» не визначено, що вказує на необхідність введення окремих положень щодо визначення страхового шахрайства і механізмів забезпечення протидії страховому шахрайству. Стосовно системи заходів з запобігання страхового шахрайства, то вона має спиратися на автоматизації боротьби з шахрайством, використанні штучного інтелекту, культурі боротьби з шахрайством та оперативного обміну інформацією. Аналіз показав, що інсценування страхового випадку вже давно є одним із найбільш популярних ризиків для страховиків. Найбільш схильними до шахрайства є автострахування, страхування життя та здоров'я, страхування тварин. За оцінками близько 30% клієнтів із полісом КАСКО свідомо намагаються обманювати свої страхові компанії. Згідно світової статистики, 14% усіх заявлених страхових випадків – це випадки страхового шахрайства. Щоб знизити рівень страхового шахрайства було запропоновано систему заходів щодо запобігання страхових махінацій.

The article explores the nature and causes of fraud in Ukraine. The main motives of insurance fraud are described. The most common fraudulent insurance schemes are considered. Areas of insurance are highlighted, where fraud is the most common. A number of problems are identified that arise in the process of combating fraud in the insurance market of Ukraine, and methods for overcoming this phenomenon are described. In the article it was revealed that the main problem of insurance fraud is in clearly illegal behavior of individual subjects of insurance relations, intentionally incorrect data reflected on the conditions of the insurance contract, with the result that such entities receive the opportunity to seize other people's property or acquiring rights to property by deception, abuse of trust. The analysis showed that the concept of «insurance crimes» in the Law of Ukraine «On insurance» is not defined, which indicates the need for the introduction of certain provisions regarding the definition of insurance fraud and enforcement mechanisms to counter insurance fraud. In relation to the system of measures to prevent insurance fraud, it must rely on automation and fraud detection, using artificial intelligence, the culture of anti-fraud and rapid exchange of information.

The analysis showed that the staging of the insured event has long been one of the most popular risks for insurers. Most prone to fraud are car insurance, life insurance and health insurance animals. It is estimated that about 30% of customers with insurance deliberately trying to cheat their insurance company. According to world statistics, 14% of all insured accidents are cases of insurance fraud. The data indicate that in 2018, the coefficient of loss in Ukraine amounted to 73%. On average, 15% of the incurred losses associated with insurance fraud, resulting in losses amounted to \$ 1 billion a year. To reduce insurance fraud was the proposed system of measures to prevent insurance fraud. Implementation of the proposed measures will contribute to reducing insurance fraud in Ukraine and will positively contribute to the development of the insurance market as a whole.

Ключові слова: страхування; страхове відшкодування; шахрайство; страхове шахрайство; страховий випадок.

Keywords: insurance; insurance compensation; fraud; insurance fraud; insured event.

Постановка проблеми. Страхування є досить перспективним і дуже складним видом діяльності. Проте розвитку страхового ринку перешкоджає безліч чинників, серед яких і страхове шахрайство. Шахрайство визначається як певні дії або навмисне приховування інформації з метою отримання вигоди учасником омані або якою-небудь третьою стороною [12]. Актуальність дослідження спричинена зростанням кількості шахрайських страхових випадків та поширення різноманітних шахрайських схем на страховому ринку України, що негативно відбивається на сферу страхування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням страхового шахрайства присвячені наукові праці дослідників, серед яких слід відзначити О. Алгазін [4], М. С. Жилкіна [8], А. М. Єрмошенко [6], О. Й. Жабинець [7], В. Л. Пластун [14], Л. Шірінян [19] та багато інших вчених. У більшості публікацій проблему розглядають більшою мірою з юридичної точки зору.

Метою дослідження є виявлення основних причин поширення страхового шахрайства в Україні та аналіз методів боротьби зі страховими злочинцями.

Вклад основного матеріалу дослідження. Інсценування страхового випадку вже давно є одним із найбільш популярних ризиків для страховиків. За оцінками близько 30% клієнтів із полісом КАСКО свідомо намагаються обманювати свої страхові компанії. Згідно світової статистики, 14% усіх заявлених страхових випадків - це випадки страхового шахрайства [10].

Оскільки компанії прагнуть уникати шахрайства, шахраї продовжують шукати способи використання різних схем для отримання максимальної вигоди. Щоб перемогти страхове шахрайство, потрібно спочатку знати, що таке страхування. В основному, це договір між страховиком та страхувальником. У договорі страховик захищає страхувальника від збитків, або відповідальності від несприятливої події. Страхове шахрайство існує, коли люди намагаються отримати прибуток шляхом невиконання умов договору страхування.

Досить повний огляд питання і означення страхового шахрайства було запропоновано у праці Л. Шірінян, де систематизовано риси страхового шахрайства, індикатори вірогідності наявності шахрайських схем та запропоновано шляхи боротьби зі страховим шахрайством через систему заходів щодо попередження та виявлення шахрайств у страхуванні, визначено поняття страхового шахрайства для всіх учасників страхування [19; 9, с. 342].

Згідно з визначенням Л. Шірінян «страхове шахрайство – це змова або свідомо протиправна поведінка окремих суб'єктів страхових відносин, навмисно неправильне відображення (подання) даних щодо умов

договору страхування, внаслідок чого такі суб'єкти отримують можливості незаконно змінити (використати) умови договору страхування на свою користь чи отримати відшкодування без належних підстав, що впливають із законодавства, заволодіти чужим майном чи придбати права на майно шляхом обману, зловживання довірою» [9, с. 341].

Згідно з юридичною енциклопедією, страховий випадок – це подія що відбулася, передбачена договором страхування або законом, з настанням якої виникає обов'язок страховика здійснити страхове відшкодування страховальникові, застрахованій особі, вигодонабувачу [20].

З позицій юридичної психології шахрайство розглядається науковцями як «уміле маніпулювання поведінкою людини для отримання від неї швидкого й максимального прибутку» [11, с. 13].

На жаль, поняття «страхового злочину» в Законі України «Про страхування» не визначено [15]. Ця проблема залишалася поза увагою дотепер. У Цивільному кодексу України теж немає такого терміна як «страхове шахрайство». У Цивільному кодексі є просто поняття шахрайства [17]. З цих позицій можна погодитися з дослідником Л.Шірінян про необхідність введення окремих положень у Закон України «Про страхування» і відповідних статей у Цивільний кодекс України щодо визначення страхового шахрайства і механізмів забезпечення протидії страховому шахрайству.

Важливим аспектом проблеми є сума грошової винагороди. Саме тому доцільно розглянути сутність страхового відшкодування. Страхове відшкодування – це грошова сума, яка виплачується страховиком зі страхування майна і відповідальності на відшкодування шкоди внаслідок настання страхового випадку [15].

Розглянемо визначення, які також розкривають основні риси предмета шахрайства в сфері страхування:

- «за рахунок грошових фондів, що формуються страховиками із сплачених страхових премій (страхових внесків), а також за рахунок інших коштів страховиків» - термін «страхування»;

- «зробити страхове відшкодування» – термін «страховий випадок»;

- «грошова сума, яка виплачується страховиком внаслідок настання страхового випадку» – термін «страхове відшкодування» [14].

У першому наближенні складається враження про те, що предметом шахрайства в сфері страхування може виступати майно тільки у вигляді грошових коштів. Однак детальний аналіз показує, що предметом страхового шахрайства може бути і інше майно (в тому числі майно в натуральній формі).

Основні причини виникнення страхового шахрайства. Шахрайство є результатом одночасної дії мотивації шахраїв та фактичних можливостей. Найпоширенішою мотивацією для шахрайства є економічна. Інша мотивація – задоволення від власної майстерності [1].

Основою існування шахрайства є асиметрія або невизначеність інформації. Доступ до відповідної інформації зазвичай зводиться до однієї із сторін угоди, що служить стимулом для здійснення шахрайства. На користь злочинців також те, що на вітчизняному страховому ринку:

- 1) відсутнє спеціальне законодавство про страхове шахрайство;
- 2) м'які вироки порівняно з іншими кримінальними злочинами;
- 3) не ведеться боротьба із шахрайством.

Найбільш типові класифікації страхового шахрайства є такими:

- за місцем виникнення: внутрішнє та зовнішнє;
- за часом виникнення: під час андерайтингу та під час пред'явлення претензій;
- за характером: «м'яке» та «жорстке»;
- за кількістю осіб-шахраїв: одноосібне та колективне;
- за географією: національне й транснаціональне [2-3].

Із розвитком інтернет-технологій шахрайство теж розвивається і набуває поширення у інтернет-просторі.

Одна із причин небажання боротися із шахраями – висока витратність боротьби. Саме тому, страховики готові скоріше поділитися із шахраями, ніж постійно притидіяти. Однак шойно ринок стане насиченим послугами і шахраями, ефективна система безпеки страхування буде неминучою і конкурентною перевагою страхових компаній.

На жаль, на даному етапі розвитку страхового ринку України, коли збільшується попит на послуги страхових компаній, зростає кількість клієнтів, сфера страхування стає привабливою для різного роду авантюристів і шахраїв.

Звісно, ми розуміємо, що страхове шахрайство є проблемою не лише для українських страховиків. Для прикладу, за офіційними даними Федерального об'єднання німецьких страхових компаній лише на «автомобільні шахрайства», припадає близько 10% усіх платежів. Подібний рівень спостерігаємо в США та у Франції де даний показник становить 10%, в Німеччині коливається в межах 5-8%, в Нідерландах – майже 5%, а Канада, на ринку страхування, кожного року через шахрайство втрачає майже 1,8 млрд. дол. США [5].

Серед мотивів у сфері страхового шахрайства виділяють такі: потреба сплати особистого боргу, матеріальні труднощі в сім'ї, закінчення строку оплати кредитів страхувальником юридичною особою, необхідність повернення позики (рис. 1). Також, доволі часто мотивами для страхового шахрайства виступають ДТП у п'яному вигляді, майбутній розділ майна, виявлені перебиті номери, серйозна несправність авто, збитий пішохід, майбутня конфіскація [16].

Рис. 1. Основні мотиви у сфері страхового шахрайства

Джерело: складено за [14]

Клієнти, які здійснюють шахрайство, стають учасниками кримінального злочину і відповідно можуть понести покарання за різноманітні страхові махінації (табл. 1). Найбільший строк покарання встановлений в Румунії, Чехії, Україні, а найменший – в Хорватії та Польщі. Страховому шахрайству в країнах Заходу протидіють самі страховики, їх союзи і об'єднання, а також держструктури.

Табл. 1.
Строки покарання у різних країнах за здійснення страхових шахрайств [16]

Країна	Строки позбавлення волі
Білорусь	до 10 років
Болгарія	до 8 років
Хорватія	до 3 років
Чехія	до 12 років
Угорщина	до 10 років
Польща	до 5 років
Румунія	до 12 років
Сербія	до 10 років
Словаччина	до 15 років
Україна	до 12 років

Найбільш схильними до шахрайства є автостраховання, страхування життя та здоров'я, страхування тварин (рис. 2). Лідерами за кількістю таких злочинів є автостраховання – договори КАСКО, ОСАГО, а також «Зеленої карти» [13]. Найпоширенішими видами страхового шахрайства є навмисне пошкодження застрахованого майна (ДТП, крадіжка авто, протиправні дії третіх осіб), спроби застрахувати вже пошкоджений автомобіль, а також ухилення страхувальників від виконання своїх зобов'язань (по регресах).

Тобто саме в тих сегментах страхування, де збитки несуть масовий характер, а страховики не мають можливості самостійно контролювати весь процес оформлення документів і проведення експертизи, і змушені звертатися по допомогу до «проміжних» інстанцій.

Рис. 2. Найбільш схильні до шахрайства види страхування в Україні

Джерело: складено за [13]

Найбільш популярний вид обману – це інсценування страхового випадку. Таку схему вибирає велика кількість зловмисників, які хочуть отримати «легкі» та швидкі гроші за нібито вкрадені коштовності, автомобілі, дорогу техніку.

Інша поширена схема злочинів в страхуванні – завищення вартості застрахованого об'єкта (наприклад, квартири, гаража або дорогоцінних речей). У такій ситуації клієнт страхової компанії надає підроблені документи, в яких вказана вартість майна вище дійсної (наприклад, це може бути висновок незалежного експерта).

Найбільш небезпечними шахрайськими схемами аналітики називають ті, в яких жертвами стають самі страхувальники. Недобросовісні посередники викуповують право вимоги страхового відшкодування у клієнтів страхових компаній. Після отримання права вимоги шахраї уникають огляду страховою компанією потерпілого або втраченого майна, без якого провести виплату неможливо. Далі вони через суд отримують страхову компенсацію. Зловмисники також привласнюють собі суму всіх компенсацій, отриманих за допомогою суду, і віднімають з неї значну плату за свої послуги. Таким чином, обманутий страхувальник отримує суму набагато меншу, ніж та, яку йому б виплатила страхова компанія безпосередньо.

Цілі шахрайських дій у страхуванні. На підставі проведених досліджень, можна визначити основні цілі скоєння шахрайських дій у сфері страхування щодо матеріальних інтересів страхових компаній:

- отримання матеріальної вигоди за рахунок страхової виплати шляхом інсценування настання страхового випадку;
- отримання матеріальної вигоди за рахунок отримання страхової виплати більшого розміру, ніж передбачено при настанні конкретного страхового випадку;
- отримання матеріальної вигоди за рахунок отримання страхової виплати за шкоду, що не входить в предмет договору;
- отримання матеріальної вигоди за рахунок отримання страхової виплати шляхом страхування в декількох страхових компаніях;
- отримання матеріальної вигоди за рахунок порушення посадових обов'язків і зловживання службовим становищем співробітників страхової компанії.

Дані свідчать, що у 2018 році коефіцієнт втрат в Україні склав 73%. В середньому 15% понесених збитків були пов'язані зі страховим шахрайством, внаслідок чого збитки становили 1 мільярд доларів на рік. Шляхом активної боротьби з шахрайством можливо покращити ці показники.

Усвідомлюючи масштаб втрат страхового ринку, ми пропонуємо систему заходів з запобігання страхового шахрайства, які є наступними:

1. *Автоматизація боротьби з шахрайством.* Більшість страховиків намагається боротися з шахрайством за допомогою інтуїтивних знань та своїх коректорів, а не з використанням автоматизованих процесів.

2. *Використання штучного інтелекту.* Штучний інтелект можна використовувати для аналізу зображень, одночасно перевіряючи на шахрайство. Страхові компанії можуть використовувати ці технології для вдосконалення та впорядкування своїх процесів аналізу ризиків та ідентифікації шахрайств.

3. *Культура боротьби з шахрайством.* Така культура вимагає структурованої комунікації між підрозділами, залучення вищого керівництва, тренінгів з обізнаності щодо шахрайства та узгоджених стандартів ефективності роботи персоналу.

4. *Обмін інформацією.* Усі страхові компанії отримали б користь, об'єднавши сили та обмінюючись інформацією стосовно витоків шахрайства. Якщо страховики поділяться даними щодо шахрайських вимог,

ремонтних майстерень, медичних працівників, зображень та застрахованих активів, це збільшить їхні шанси зупинити шахраїв на початку.

Висновки з проведеного дослідження. Основна проблема страхового шахрайства виявляється у свідомо протиправній поведінці окремих суб'єктів страхових відносин, навмисно неправильному відображенні даних щодо умов договору страхування, внаслідок чого такі суб'єкти отримують можливості заволодіти чужим майном чи придбати права на майно шляхом обману, зловживання довірою.

Аналіз показав, що поняття «страхового злочину» в Законі України «Про страхування» не визначено. Доцільно введення окремих положень у Закон України «Про страхування» і відповідних статей у Цивільний кодекс України щодо визначення страхового шахрайства і механізмів забезпечення протидії страховому шахрайству.

Шахрайство є результатом одночасної дії мотивації шахраїв та фактичних можливостей. Мотивацією для шахрайства може служити економічна причина або моральна через задоволення від власної майстерності.

Основою існування шахрайства є асиметрія або невизначеність інформації. Клієнти, які здійснюють шахрайство, стають учасниками кримінального злочину і відповідно можуть понести покарання за різноманітні страхові махінації.

Система заходів з запобігання страхового шахрайства має спиратися на автоматизації боротьби з шахрайством, використанні штучного інтелекту, культурі боротьби з шахрайством, обміні інформацією.

Література.

1. Grabosky P. and Duffield G. Red flags of Fraud. Trends and Issues in Crime and Criminal Justice: Australian Institute of Criminology. 2001. № 200. March. P.1-6.
2. Sparrow M. K. Automation Fosters Health Care Fraud. Government Technology. 1997. Vol. 10, №2. P. 1-44.
3. Viaene S., Dedene G. I. Insurance Fraud: Issues and Challenges. The Geneva Papers on Risk and Insurance. 2004. Vol. 29, №2. P. 313–333.
4. Алгазин А. И. Методика расследования преступлений, совершаемых с целью получения страховой выплаты. // Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата юридических наук. – Омск, 2000 г – 12 с.
5. Добрик Л.О. виявлення і розкриття шахрайських схем у сфері страхування як невід'ємний елемент забезпечення економічної безпеки. Ефективна економіка. 2016. № 4. С. 24-26.
6. Єрмошенко А. М. Страхове шахрайство як джерело виникнення загроз у взаємодії страховиків і банків. // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Збірник наукових праць ДВНЗ „Українська академія банківської справи НБУ” – 2009. – Вип. 27. – С. 124-132.
7. Жабинець О. Й. Попередження страхових зловживань як один з факторів забезпечення економічної безпеки страховика // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2009. – №1. – С. 121-126.
8. Жилкина М. С. Страховое мошенничество: Правовая оценка, практика выявления и методы пресечения / М.С. Жилкина. – М.: Волтерс Клувер, 2005. – 192 с.
9. Конкурентоспроможність страхового ринку України в умовах активізації глобалізаційних процесів: колективна монографія [текст] / за матеріалами праць наукової групи і науковою редакцією д-ра екон. наук, проф. Л. В. Шірінян. – К. : Видавництво Ліра-К, 2020. – 404 с.
10. Корнилюк Р. Автострахування 2010: криза прозорості URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2010/05/11/234965/> (дата звернення 27.12.2019).
11. Кравченко О. В. Психологічні особливості шахрайства : автореферат дисертації кандидата психологічних наук : спеціальність 19.00.06 «Юридична психологія». Національний університет внутрішніх справ. Харків, 2005. 21 с.
12. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №25-26.
13. Кримінальний кодекс України. Науково – практичний коментар 2-х томах / за заг. редакцією В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова – 5 -те вид., допов. – Х. : Право, 2018. Т.2 : Особлива частина, стр. 123-125.
14. Пластун В. Л. Проблеми страхового шахрайства та практика його уникнення. // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. Випуск 254. – 2009. – С. 477-488.
15. Про внесення змін до закону України «Про страхування» : Закон України від 04.10.2001 № 2745-III. Голос України. № 207 (2707). 2001. С. 10-13.
16. Страхові компанії Центральної та Східної Європи. – URL: <https://www.epravda.com.ua/press/2010/02/2/225746/> (дата звернення 27.12.2019).
17. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44, ст. 356. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 27.12.2019).
18. Чижов О. В. Протидія шахрайству в фінансовому секторі як один із способів зменшення обсягів тіньової економіки. Актуальні проблеми економіки. 2010. № 12 (114). С. 172-180.
19. Шірінян Л. В. Страхове шахрайство – економіко-правові аспекти, індикатори і шляхи боротьби. / Л. В. Шірінян // Економіка та право. – 2010. – № 3. – С. 148–153.
20. Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] — К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2003. – Т. 5 : П -С. – 736 с.

References.

1. Grabosky, P., Duffield, G. (2001), "Red flags of Fraud. Trends and Issues in Crime and Criminal Justice", Australian Institute of Criminology, vol. 200, pp.1-6.
2. Sparrow, M. K. (1997), "Automation Fosters Health Care Fraud. Government Technology", vol. 10, pp. 1-44.
3. Viaene, S., Dedene, G. I. (2004), "Insurance Fraud: Issues and Challenges. The Geneva Papers on Risk and Insurance", vol. 29, no. 2, pp. 313-333.
4. Algazin, A.I. (2000), "Methods of investigation of crimes committed in order to obtain insurance payment", Abstract of Ph.D. dissertation, Law, Omsk, Russia
5. Dobrik, L.O. (2016), "Fraudulent schemes in the insurance sector, an essential element of economic security, their identification and disclosure", *An efficient economy*, vol. 4, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4900> (Accessed 27 Dec 2019).
6. Yermoshenko, A.M. (2009), "Insurance fraud as a source of threats in the interaction of insurers and banks. Problems and prospects of development of the banking system of Ukraine", *Collection of Scientific Papers of the State Academy of Banking of the NBU*, vol. 27, pp. 124-132.
7. Zhabinets, O.I. (2009), "Prevention of insurance abuse as one of the factors of ensuring the economic security of the insurer", *Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs*, vol. 1, pp. 121-126.
8. Zhilkina, M.S. (2005), Strahovoe moshennichestvo: Pravovaja ocenka, praktika vyjavlenija i metody presechenija [Insurance fraud: Legal assessment, practice of detection and methods of prevention], *Volters Clover*, Moscow, Russia.
9. Shirinyan, L.V. (2020), Konkurentospromozhnist' strakhovoho rynku Ukrainy v umovakh aktyvizatsii hlobalizatsijnykh protsesiv [Competitiveness of the insurance market of Ukraine in the conditions of activation of globalization processes], Lira-K Publishing House, Kyiv, Ukraine.
10. Kornilyuk, R. (2010), "Auto Insurance 2010: The Transparency Crisis", available at: <https://www.thoughtda.com.ua/publications/2010/05/11/234965/> (accessed 27 December 2019).
11. Kravchenko, O.V. (2005), "Psychological features of fraud", Abstract of Ph.D. dissertation, Psychological sciences, *National University of the Interior, Kharkiv*, Ukraine.
12. Verkhovna Rada of Ukraine (2001), "The Criminal Code of Ukraine", Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, vol. 25-26.
13. Tatsij, V.Y. Pshonka, V.P. and Borisov, V.I. (2018), Kryminal'nyj kodeks Ukrainy. Naukovo – praktychnyj komentar 2-kh tomakh [The Criminal Code of Ukraine. Scientific and practical commentary of 2 volumes], 5th ed., vol.2: Special Part, Law, Kharkiv, Ukraine, pp. 123-125.
14. Plastun, V.L. (2009), "Problems of insurance fraud and the practice of its avoidance", *Economics: Problems of Theory and Practice: Collection of Scientific Papers*, vol. 254, pp. 477-488.
15. Verkhovna Rada of Ukraine (2001), Law of Ukraine "On Insurance", Voice of Ukraine. vol. 207 (2707). pp. 10-13.
16. epravda (2010), "Insurance companies of Central and Eastern Europe", available at: <https://www.epravda.com.ua/press/2010/02/2/225746/> (accessed 27 Dec 2019).
17. Verkhovna Rada of Ukraine (2003), "Civil Code of Ukraine", available at: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (accessed 27 Dec 2019).
18. Chizhov, O.V. (2010), "Counterfeiting in the financial sector as one way to reduce the size of the shadow economy", *Current problems of the economy*, vol. 12 (114), pp. 172-180.
19. Shirinyan, L.V. (2010), "Fraud Fraud - Economic and Legal Aspects, Indicators and Fighting Paths", *Economics and Law*, vol. 3, pp. 148-153.
20. Shemshuchenko, Yu. S. (2003), Yurydychna entsyklopediia [Legal Encyclopedia, in 6 volumes], vol. 5, *Ukrains'ka entsyklopediia im. M. P. Bazhana*, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 25.01.2020 р.